

TÜRKİYE'DE KIZ ÇOCUKLARININ K12 DÜZEYİNDE EĞİTİME ERİŞİMLERİNİN BÖLGE BİRİMLERİNE GÖRE İSTATİSTİKSEL OLARAK İNCELENMESİ

Statistical Analysis of Access to K-12 Education for Girls in Turkey by Regional Units

Berna ERDOĞAN YOLDAŞ¹

Özet

Eğitimde fırsat eşitliği kavramı, bireylerin eğitim olanaklarına erişiminde ve bu olanaklardan yararlanmalarında yaşanan eşitsizlikleri ifade etmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması bireysel gelişimin yanı sıra toplumsal gelişim adına da büyük önem taşımaktadır. Eğitime erişimde en önemli sorunlardan birisi fırsat eşitliğinin sağlanamamasıdır. Bireyin cinsiyeti, sosyo-ekonomik, politik, kültürel farklılık ve coğrafi etkenler gibi unsurlar eğitime erişimde farklılıklara neden olmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, bölgesel gelişimin kız çocukların eğitime erişimindeki etkisinin ortaya konulması amacıyla 2. Düzey bölge birimleri ele alınmaktadır. Bu çalışma, bölgesel farklılık ve cinsiyet değişkeni ele alınarak Türkiye'de kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla eğitime erişimini ve kız çocuklarının eğitime erişimindeki bölgesel farklılıkları belirlemeyi amaçlar. Ayrıca, tarihsel süreç içerisinde kız çocuklarının farklı kademelerde eğitime erişimindeki oranların karşılaştırılması ve analizi üzerinde durulur. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılarak tasarlanmaktadır. Doküman incelemesi yoluyla kız çocuklarının eğitime erişiminin bölgesel olarak detaylı bir analizine başvurulur. Çalışmanın amacına uygun veri kaynağı olarak, 2006-2023 yılları arasındaki Milli Eğitim Bakanlığı'nın resmi istatistikleri kullanılarak verilere detaylı bir şekilde yer verilir. Toplanan veriler, doküman incelemesi yöntemiyle analiz edilerek Türkiye'de kız çocuklarının eğitime erişimindeki artışın derecesi, erkek çocuklarına oranla eğitime erişimdeki bölgesel farklılıklar ve Türkiye'deki eğitim politikalarındaki değişimlerin sonuçları ele alınmaktadır. Bu çalışma, Düzey 2 bölgesindeki kız çocukların eğitime erişimlerin düşük olduğu coğrafyalarda kız çocuklarının eğitime erişimine yönelik farkındalığı artırmayı ve politika yapıcılarına rehberlik sunması nedeniyle önemli gelişim sağlamaktadır.

Türkçe Araştırma Makalesi

Olay Geçmişi

Teslim: 28. 07. 2024

Kabul: 11. 09. 2024

Anahtar Kelimeler

eğitim, fırsat eşitsizliği, okullaşma oranları.

¹ Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Kadın ve Aile Çalışmaları, Tekirdağ-Türkiye, bernaerdoganedu@gmail.com

Abstract

The concept of equality of opportunity in education refers to the inequalities faced by individuals in accessing and benefiting from educational opportunities. Ensuring equality of opportunity in education is of great importance for both individual development and societal progress. One of the primary issues in accessing education is the inability to provide equal opportunities. Factors such as an individual's gender, socio-economic status, political and cultural differences, and geographical influences lead to disparities in educational access. In this context, the study aims to examine the impact of regional development on girls' access to education by focusing on Level 2 regional units. This research aims to identify the access of girls to education in Turkey compared to boys, considering regional differences and gender variables. Additionally, it emphasizes the comparison and analysis of the rates of girls' access to education at different educational levels throughout the historical process. The study is designed using the document analysis technique, a qualitative research method. Through document analysis, a detailed regional examination of girls' access to education is conducted. As a suitable data source for the study's objectives, official statistics from the Ministry of National Education covering the years 2006 to 2023 are utilized to provide detailed insights. The collected data are analyzed using the document analysis method, addressing the degree of increase in girls' access to education in Turkey, regional disparities in access compared to boys, and the implications of changes in educational policies in Turkey. This study significantly contributes to raising awareness about girls' access to education in regions where it is low, and it serves as a guide for policymakers.

Keywords

education, opportunity inequality, enrollment rates

1. GİRİŞ

Her bireyin en temel haklarından birisi olan eğitim, erişim noktasında tüm bireylere eşit hak yaratması açısından da önem kazanmaktadır. Eğitim hakkı, bireyin edinmiş olduğu bilgi ve becerinin yanında meslek edinme, yaşam şeklini geliştirme, bilinçli birey haline gelme gibi çeşitli etkenleri de beraberinde getirmektedir. Günümüzde eğitime erişimde önemli gelişmeler söz konusudur. Geçmişten itibaren eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması adına çeşitli mücadeleler verilmiştir. Fakat mücadeleler tüm bireylerin eşitçe eğitime erişim sağlamasını mümkün kılmamaktadır. Bu noktada eğitime erişim hakkı bireylere sağlanma görevini teşkil eden sosyal devlet anlayışının eşitsizlikteki temel unsurları ele alarak çeşitli politika alanı yaratması eşitsizlikle mücadelede önemlidir.

Ülkelerin gelişme düzeylerinin eğitimin niteliğini ve niceliğini etkilerken aynı şekilde her ülkenin kendi iç mekanizmasındaki yapılar eğitime erişimde farklılaşmalar ortaya koymaktadır. Eğitimin eşit bir şekilde ifadesi olan eğitimde fırsat eşitliği, bireylerin içinde bulunduğu birtakım unsur tarafından belirleyici etken olmaktadır. Bireyin içerisinde bulunduğu toplumun ekonomik: sosyo-kültürel, bölgesel ve politik yapısı gibi değişkenler fırsat eşitliğinin önündeki en büyük engeller olmaktadır.

Bireylerin cinsiyetinden dolayı ayrımcı bakış açısına maruz kalması sonucu eğitime erişimde fırsat eşitsizliğine maruz kaldığı görülmektedir. Cinsiyet değişkeni bağlamında kız çocukların erkek çocuklarına oranla eşitsizlikle karşı karşıya kalma oranı çok daha fazladır. Toplumda hakim gücü barındıran ataerkil yapı eğitime erişimdeki eşitsizliği pekiştiren temel güç olmaktadır. Ataerkil yapının hakim olduğu bakış açısıyla kız çocukların eğitim almasından ziyade ev içi görevlerde sorumluluk almasına dayalı düşünce yapısı günümüzde zayıfladığı görülmektedir. Dolayısıyla kız çocuklarının eğitime erişiminde artışın temelinde bilinç artışı ve geliştirilen politikalar yer almaktadır. Eğitime erişimde önemli adımlar atılması gereken bir diğer değişken ise bölgesel gelişmişliğin eğitime erişim üzerindeki engelleyici gücüyle mücadeledir. Gelişmiş bölgeler olarak

tanımlanan bazı bölgelerde kız çocukların eğitime erişimi daha yüksek iken gelişmemiş bölgeler olarak ifade edilen bölgelerde kız çocukların eğitime erişimi diğer bölgelere göre çok daha düşük olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmada ekonomik: sosyo-kültürel, politik ve nüfus büyüklüğüne göre sınıflandırmayı ifade eden Türkiye İstatistiksel Bölge Birimi kapsamında Düzey 2 bölgeleri ele alınarak eğitime erişimi engelleyici temel etkenlerin ele alınması eşitsizlikle mücadelede etkili olacaktır.

Bu çalışmada ilk olarak, kavramsal bağlamda eğitim hakkı, eğitimde fırsat eşitsizliği, kız çocuklarının eğitime erişim düzeylerini belirleyici etkenler, NUTS ve Düzey 2 kavramları üzerine durulacaktır. Daha sonra çalışmanın amacı, yöntemi ve bulguları paylaşılacaktır. Son olarak ise çalışma sonucunda elde edilen sonuç ve önerilere yer verilecektir.

2. ALANYAZIN TARAMASI

2.1. Eğitimde Fırsat Eşitliği

Eğitim, doğumla başlayıp ölümle son bulan yaşam boyu öğrenmeyi ifade eden, bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlamak için gerekli bilgi, beceri ve değerler bütünü kazanılma sürecidir. Eğitim, bireysel gelişim adına mesleki edim için gerekli olan bilgi ve becerinin aktarımının yanında toplumsal gelişim için de hayatın önemli bir parçasıdır (Bilgin& Ertuğ, 2021: 232). Eğitimin temel amaçlarından birisini ifade eden fırsat eşitliği, cinsiyet, din, dil, ırk gözetmeksizin her bireye eşit imkanların sunulmasıdır. Devlet, her bireye eşit olarak eğitim hakkını sunması fırsat eşitliğini oluşturarak toplumsal refahın gelişimini de doğrudan etkilemektedir (Işık, 2021: 500).

“Fırsat eşitliği” her bireye karşı ayırım gözetilmeksizin eşit bir şekilde eğitim, güvenlik: ağılık, iş imkanı gibi toplumsal çaba ve gelişmelerin sunulmasını ifade etmektedir. Fırsat eşitliğinin sunulmasında önemli bir alan olan eğitimde fırsat eşitliği, ayırım gözetilmeksizin toplumun parçasını oluşturan her bireye ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim hizmetlerinin eşit biçimde sürdürülmesini ifade etmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sunulması, eğitim politikaları doğrultusunda temel amaç olsa da fırsat eşitliğinin sağlanması hedeflenen doğrultuda gelişim

gösterdiği sonucunu ortaya koymamaktadır (İnan & Demir, 2018: 339-343).

Eğitime erişimde fırsat eşitliğini sağlayabilme her bireyin en temel hakkıdır. Eğitimin temel işlevleri ile bireylerin eğitime erişimde eşit hakka sahip olması arasında doğrusal yönden ilişki bulunmaktadır. Bireylerin eğitimde fırsat eşitliğinden faydalanabilmesi için eğitim hakkının sunulması öncelikli olarak devletin görevidir. Bireylere eğitim hakkının sunulması bireysel ve toplumsal açıdan gereklidir (Binbir & Arastaman, 2021: 570).

Eğitimde eşit hakların sunulması, yaş ve cinsiyet gözetmeksizin her öğrencinin nitelikli eğitim ve başarı oranına ulaşması için fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanmasıdır (Akçay & Güngör, 2023: 177). Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için eğitim kademesine erişim oranı kadar aktarılan eğitimin niteliği de önemlidir (Demirel & Kurt, 2021: 56). Dolayısıyla eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında niceliksel ve niteliksel gelişim birbirini tamamlamalıdır.

“Eğitimde fırsat eşitliği” bireylerin eğitimden yararlanmalarında ve yeteneklerini en üst düzeye çıkarmalarında herkese eşit hakkın sunulması olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin kendisini geliştirerek çeşitli yaşam hakkı sağlama ve toplumsal refah için eğitimde fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması temel ihtiyaçtır. Eğitimdeki eşitsizlikle mücadele sağlamak için çeşitli politikalar geliştirilse de eğitim hakkının tüm bireylere sunulmasında fırsat eşitsizlikleri devam etmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamamasındaki temel etken ise cinsiyete yönelik ayrımcı bakış açısı ve sosyo-ekonomik gelişmeyi kapsayan bölgesel gelişmedeki eşitsiz yapılanmadır (Akçay & Güngör, 2021: 176).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması doğrultusunda geliştirilen birtakım mevcut yasalar ve politikalar söz konusudur. İnsan hakları evrensel beyannamesinde yer alan 26. madde içeriği “Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.” şeklindedir. Aynı zamanda 1982 Anayasasında yer alan 42. maddede “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” şeklinde aktarılmıştır (İnan & Demir, 2018: 344). Ülkemizde eğitim hizmetinin ücretsiz olarak sunulması, 4+4+4 eğitim sistemi ile birlikte eğitimin zorunlu hale getirilmesi gibi eğitim politikaları, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında önemli bir etkidir.

Toplumsal kurumlar, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve içinde bulunduğu topluma uyum sağlanmasına katkıda bulunması açısından önem gösterir. Eğitim kurumu, bireylerin yaşam gereksinimlerini düzenleme ve topluma hazırlama görevini üstlenmektedir. Değişen toplumsal yapı, birtakım gelişme ve çözümü beraberinde getirir. Yenileşme süreci, bireylerin bilgiye ulaşım ve eğitime erişimde etkili olan geleneksel bakış açısının değişimini sağlamasıyla eğitimin çağdaş bir yapı kazanmasına aracılık yapmaktadır. Eğitim kurumu, toplumun temel yapısını oluşturan kültürel öğelerin, genç nesillere aktarılmasını, bireylerin ileri ki yaşamını etkileyecek mesleki ve bilimsel bilgi kazanmasını, mantıksal düşünme becerisi gelişmesini sağlayarak toplumsal değişim ve gelişim oluşturmaktadır. Dolayısıyla eğitim, bireylerin gereksinimlerine karşılık olarak bilgi ve değer aktarımını kuşaktan kuşağa aktarım sağlamakla birlikte değişen toplum yapının ihtiyaçlarına yönelik bireylere fırsat ve imkan eşitliği oluşturabileceği sistem var etmeyi sağlar (Gökçe, 2013: 141-142).

Geleneksel düşüncenin yansıması olarak, geçmiş eğitime bakış açısı içerisinde kız ve erkek çocukların eğitime erişimi ve mevcut imkanlara erişim noktasında eşitsiz yapı oluşturmakta iken günümüz çağdaş toplumda daha hoşgörülü ve adil bakış açısının gelişmesi ile kız çocukların eğitim kurumu içerisinde ilerleme göstermesi sağlanır.

2.2. Kız Çocuklarının Eğitime Erişim Düzeyini Belirleyici Etkenler

Kız öğrencilerin, eğitime erişiminde engelleyici çeşitli etkenler bulunmaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu ekonomik, toplumsal ve bölgesel unsurlar, eğitime erişimde temel etken olarak

eğitim hakkına erişimi kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı olmaktadır. Aynı zamanda belirtilen etkenler bölgesel gelişmişlik düzeyi sonucunda ortaya konulan Düzey 2 bölgelerinde kız çocukların eğitime erişimindeki farklılıkların nedenini teşkil etmektedir. Bu çerçevede gelişmiş bölge olarak ifade edilen bölgelerde eğitime erişim oranı yüksek iken gelişmekte olan bölge olarak tanımlanan bölgelerde eğitime erişim oranlarının düşük olması, eğitime erişimde etkili faktör olarak değerlendirilen unsurların bölgesel gelişme düzeyine göre farklılık oluşturması ile ilişkilidir.

2.2.1. Ailenin Demografik Yapısına Bağlı Etkenler

Bireylerin, ailelerin sahip olduğu maddi imkanlar ve ekonomik yapı öğrencilerin eğitime devamlılığını belirlemekle birlikte eğitimden almış olduğu bilgi ve beceri düzeyini de etkilemektedir (Bilgin & Ertuğ, 2021: 233). Ailelerin ekonomik yapısını da belirleyici faktör olan mesleki seçim ve eğitim düzeyi, kız öğrencilerin eğitime erişimlerinde önemli bir etkidir. Tarıma ve hayvancılığa dayalı insan iş gücüne ihtiyacın yoğun olduğu meslek gruplarında aileler, çocuklarının emek gücü olarak değerlendirmesi sonucunda erken yaşlarda çalışma hayatına dahil etmektedir. Kırsal bölgelerde yaşam süren ailelerin çalışma yapısının yanında dağlık bölgelerinin getirdiği ulaşım sorunuyla birlikte eğitime erişim daha da zor hale gelmesiyle kız çocukların eğitim sürecinden ayrılmasına veya nitelikli düzeyde katılım sağlamasına imkan yaratmamaktadır.

Ailelerin sahip olduğu ekonomik düzey, çocukların beslenme biçiminde: sağlıklı gelişim seyri göstermelerinde ve öğrenme düzeyi üzerinde belirleyici etkidir. Yaşam boyu eğitim sürecinin başlangıcını ifade eden aile içinde başlayan eğitim sürecindeki eşitsiz yapı, bireylerin eğitim-öğretim hayatı boyunca etkili olmaktadır (ERG, 2016: 2 ,3). Dolayısıyla ailelerin demografik yapısı, çocuklar arasında fırsat eşitsizliğinin eğitim-öğretim süreci öncesinde başlamasına neden olmaktadır. Çocukların yaşamış olduğu fırsat eşitsizliği sadece eğitim alanında değil diğer toplumsal alanlarda da eşitsizlik yaratmaktadır.

2.2.2. Toplumsal Etmenler

Eğitimde fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için çeşitli mücadele alanları oluşturulmuş olsa da

bireylerin içerisinde bulunduğu toplumsal etmenler ve sınıfsal yapısını oluşturan kültürel öğeler, eğitime erişimde farklılaşmayla birlikte fırsat eşitsizliğinin sürdürülmesinde etken olmaktadır (Çelikkol & Avcı, 2017: 167).

İçinde yaşadığımız toplumsal yapı, bireylerin düşünme ve yaşama şeklini belirlemede önemli bir etkidir. Toplumsal bilincin oluşumuyla birlikte ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucunda kız ve erkek çocuklarına bakış açısında ve beraberinde eğitime erişim oranlarının farklılaşmasında etkili olmaktadır. Ataerkil toplum yapısında kız çocukları, erkek çocuklarına oranla ikincil konumda kalmaktadır. Erkek çocuklarının soyun devamlılığını sağladığı, kız çocuklarına yüklenen mahremiyet bakış açısı ve erken yaşta evlendirme düşüncesinin yansımaları olarak toplumsal yapı eğitime erişimde eşitsizlik meydana getirmektedir.

Eğitimde eşitsizlikle mücadele alanını genişletmek için kız çocuklarının, kendilerine model alabilecekleri güçlü, eğitilmiş ve meslek sahibi kadın algısına dair toplumsal bilinç oluşturulması gerekmektedir. Toplumu ilgilendiren tüm mikro ve makro kararlarda kadınların da kendilerini ifade edebilme ve karar verici güç olma fırsatı sunulmalıdır.

2.2.3. Cinsiyet Değişkeni Bağlamında Eğitime Erişim

Bireylerin içinde bulunduğu bölgenin cinsiyete yönelik bakış açısı ve ekonomik gelişimi eğitime erişim olanağında temel belirleyici etkidir. Ataerkil toplum yapısının baskın olduğu bölgelerde kız çocukların ikincil planda kalması, ev ve tarımsal iş gücü olarak görülmesi, erken yaşta evlendirilmeleri söz konusu olabilmektedir. Diğer yandan aile içerisinde çok sayıda çocuğa sahip olma ve çevresi tarafından Türkçe konuşulmamasının getirmiş olduğu iletişim kurmadaki zorluklar bazı bölgelerde eğitime erişim oranlarının daha düşük olmasıyla sonuçlanmaktadır. Cinsiyet ve sosyo-ekonomik yapıya bağlı olarak ortaya konulan çeşitli engeller sonucunda bireylerin bölgesel sınıflandırmaya dayalı eğitime erişimde fırsat eşitsizliğiyle karşılaşmasıyla sonuçlanmaktadır (Bilgin & Ertuğ, 2021: 234-235).

Türkiye'nin eğitim sistemindeki eşitsizlikler, bir dizi faktörden etkilenir. Ailenin eğitim düzeyi, aile büyüklüğü: sosyo-ekonomik durum, yaşadığı coğrafi bölge ve kültürel farklılıklar belirleyiciyen bireyin cinsiyeti de eğitimde fırsat eşitliğini belirleyen önemli faktördür. Bu faktörler, eşitlik mücadelesinin "*imkan eşitliği*" boyutunu da içerebilir; çünkü bazı bireyler, diğerlerine kıyasla daha fazla kaynağa veya destekleyici bir çevreye erişime sahip olabilir (Kurtdaş, 2021: 116). Eğitimde fırsat eşitliği sadece akademik bir konu değildir; aynı zamanda toplumsal bir meseledir. Toplumun bu eşitsizliklerin farkında olması veya olmaması, eşitlik mücadelesinde önemli bir role sahiptir. Örneğin, 2019'da yapılan bir ankete göre, katılımcıların %14,4'ü Türkiye'de eğitimde fırsat eşitliği bulunmadığını düşünürken, %70,1'i bu eşitsizliğin var olduğunu belirtmiştir (Akgül, 2019: 134).

Cinsiyet, eğitimde fırsat eşitliği üzerinde belirleyici bir faktördür. Gürel ve Kartal'ın (2015: 603) yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'nin doğu illerinde, özellikle ortaokuldan ortaöğretime geçişte düşüşler yaşanmaktadır. Bu düşüş oranları erkek çocuklarında da görülse de kız çocuklarında daha belirgindir.

2.2.4. Bölge Değişkeni Bağlamında Eğitime Erişim

Türkiye'de eğitim alanında yaşanan en önemli mücadele alanlarından birisini oluşturan eğitime erişimde fırsat eşitliğinin sağlanamamasında, cinsiyete dayalı ortaya çıkan eşitsizliğinin yanı sıra bölgesel farklılığın da eğitime erişimde önemli faktör olduğu görülmektedir. Bireylerin içinde bulunduğu bölgenin iletişim ağı, yerleşim ve ulaşım düzeyi gibi birtakım etkenler, eğitime erişim düzeyinde belirleyicidir.

Ilgar'ın (2023), Türkiye'deki okullaşma oranlarının analizine bakıldığında bölgesel farklılıkların eğitime erişimde belirleyici etken olduğu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi diğer coğrafi bölgelere göre eğitime erişim oranlarına daha az sahip olduğu görülmektedir (s. 22). Gürel ve Kartal (2015: 596), eğitime erişimde bölgesel farklılığın etkisini vurgulayarak Marmara bölgesinin eğitime erişimde öncü olduğunu ifade etmekle birlikte bu noktaya dikkat çekmek için bölgedeki okur-yazar oranı, öğrencilerin ilkokul,

ortaokul ve lise kademesinde okullaşma oranı ve üniversiteyi tamamlama yaş-oranları değişkenlerini ele alarak yapmış olduğu analizinde, Marmara bölgesinin eğitime erişimin diğer bölgeler arasındaki önemli farklılığı ve eğitime erişimi İç Anadolu, Ege, Akdeniz, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi şeklinde bir sıralama izlediğini vurgulamaktadır.

Türkiye'de kız çocuklarının eğitime erişiminde batı ve doğu bölgelerinin oranlarının farklılık gösterdiğini, özellikle doğu bölgelerinde yaşayan kız çocuklarının eğitime erişimde önemli engellerle karşılaştıklarını ortaya koyarak kız çocuklarının eğitime erişiminde bölgesel eşitsizliğinin önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Gürel ve Kartal, 2015: 596). Tezcan (1985), coğrafi bölgelerde eğitime erişimde ortaya çıkan farklılaşmada yerleşme düzenlerinin de belirleyici etken olduğunu, kırsal bölgelerde yaşayan kız çocuklarının eğitime erişimde ciddi sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Derslere katılım sağlama durumlarının azlığı, okul ve öğretmen sayısındaki yetersizlik, ailelerin ekonomik düzeylerinin düşüklüğü ve öğrencilerin iş gücü olarak tarım sektörüne katılımını ifade eden ekonomik yetersizlikler ve sosyokültürel normlar tarafından kız çocuklarının eğitime erişimindeki güçlükler eğitime erişimde farklılaşmayı pekiştirerek arttırmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bu bulgu kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan kız çocukları arasındaki eğitime erişim farklılıklarını gözler önüne sermektedir (Tezcan, 1985: 110).

Kız çocuklarının eğitime erişimindeki fırsat eşitsizliğinin doğru bir şekilde ele alınabilmesi için Türkiye'deki coğrafi bölgelerin kültürel, bölgesel ve ekonomik yapısının da ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye eğitim niteliğinin yanında eğitime sunulan imkan ve dağıtımında da diğer ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Türkiye'de öğrencilerin eğitimde göstermiş olduğu başarı, cinsiyet ve bölgesel olarak farklılık göstermektedir. Eğitim kademesinde artış oldukça kız çocukların eğitime katılımı daha az olmaktadır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı ve eğitim kademelerinde yükselişte sınavın belirleyici olduğu ülkemizde öğrencilerin okul dışında destek sağlayan kurumlara yöneldiği görülmektedir. Bunun sonucunda ise öğrencilerin eğitime erişimindeki eşitsizliğin devamında ulaşılmış oldukları sosyokültürel ve ekonomik etkenler farklı kademedeki gelişimlerdeki eşitsizliği coğrafi

bölge açısından daha da eşitsiz bir şekilde farklı kılmaktadır. Bu kıyas Türkiye’de kız çocuklarının eğitime erişiminin ve kalitesinin cinsiyet ve bölgesel farklılığa göre değişkenlik gösterdiğini kanıtlamaktadır (Uysal ve Gelbal, 2018: 1197).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için, toplumsal bilincin artırılması ve eğitim politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu: sadece eğitim sistemi içinde değil, aynı zamanda toplumun diğer alanlarında da eşitsizlikle mücadele etmeyi gerektirir. Bu şekilde her bireyin potansiyelini en üst düzeyde gerçekleştirebileceği bir ortam sağlanabilir. Sonuç olarak, bölgelerin yerleşme düzeni, ekonomik ve kültürel yapısının bütüncül olarak ele alınması sonucu oluşan bölgesel gelişim eğitime erişimde fırsat eşitliğini belirleyici önemli bir faktördür. Bu açıdan bölgesel değerlendirme İstatistikî Bölge Birimleri bağlamında ele alınmalıdır.

2.3.İstatistikî Bölge Birimleri Bağlamında Düzey 2

Ekonomik: sosyo-kültürel ve politik yapı bütünü kapsayan bölgesel gelişmenin oluşturulabilmesi için az gelişmiş bölgelerin desteklenerek bölgeye özgü yerel politikaların geliştirilmesi adına önemli teşviklerin oluşturulması gerekmektedir. Bölgenin temel yapısını oluşturan unsurlar incelenerek olumlu yönlerinin daha ileri taşınmasıyla birlikte olumsuz durumdaki yönleri üzerine geliştirici çözümler ortaya konulmalıdır (Yiğiter, 2019: 2).

AB tarafından geliştirilen *NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics)* olarak ifade edilen İstatistikî Bölge Sistemi’nin oluşturulmasındaki temel etken, AB’de yer alan ülkelerin idari ve istatistiksel olarak bölgelere ayrılması ve bölgelerin gelişim düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla verilerin toplanması, karşılaştırılması ve geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Türkiye’nin Avrupa Birliğine üye olma süreciyle birlikte bölgesel sınıflandırmada İstatistikî Bölge Birimi Sınıflandırması olarak dahil olmuştur. Türkiye, bölgesel gelişme açısından farklılık yaratan etkenlerin ortadan kaldırılması ve Avrupa Birliği tarafından geliştirilen bölgesel sisteme uyum sağlama adına İstatistikî Bölge Birimleri sınıflandırmasına 2002 tarihinde dahil olmuştur (Kayalık & Kiper, 2015: 45). Üç bölge şeklinde oluşturulan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasında yer alan Düzey 1 bölgelerinden

ele edilen verilen AB politikalarında yer verilmektedir. Ele alınan çalışmanın temelini oluşturan Düzey 2 bölgelerinde bölgesel olarak ele alınan politikalara yer verilmektedir. Düzey 3 bölgesi 81 ili kapsayan sınıflandırmayı ifade etmektedir (Yiğiter, 2019: 3).

İstatistikî Bölge Birimi Sistemi bağlamında Düzey 2 bölgelerinin ele alınma nedeni bölgelerin özelliklerin ortaya konularak çözüm getirici teşvik politikaların geliştirilmesidir. Bölgelerin eksik yönlerinin iyileştirilmesi ve iyi yönlerinin ise geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bölgelerin sosyo-ekonomik yapısı incelenerek gelişmişlik düzeyleri çerçevesince uygun politikalar ortaya konulması bölgesel gelişmedeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında önemli etkindir (Yiğiter, 2019: 4). Bölgesel gelişmedeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla birlikte az gelişmiş bölgelerde sosyo-ekonomik açıdan yerel politikalar geliştirilerek kalkınma adına önemli destek çalışmaları oluşturulmalıdır (Kayalık& Kiper, 2015: 46).

Düzey 2 sınıflandırması çerçevesinde ele alınan bölgesel politikalar bölgelerin temel ihtiyaçlarına yönelerek gelişme adına teşvik çalışmalarında bulunmaktadır. Bölgenin istihdam oranlarını arttırılması, ulaşımda erişim sağlama olanağı, maddi imkanların geliştirilmesi: ağılık faaliyetlerinden yararlanma, çevre ve toplum bilincini arttırmaya yönelik uygulamalar, eğitimde fırsat eşitliğinin yaratılması ve eğitimde yaşam boyu öğrenme adına politikalar geliştirilmesi ve bölgelerin çeşitli ihtiyaçlarına yönelik ortaya konulan politikaların geliştirilmesi için Düzey 2 bölgeleri incelenmesidir (Yiğiter, 2019: 4).

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi eğitime erişimde fırsat eşitsizliğini oluşturan temel etkindir. Gelişmiş bölgelerde kız öğrenciler daha fazla eğitime erişim sağlamakta iken az gelişmiş bölgelerde kız öğrenciler daha az eğitime erişim sağlamaktadır. Kız öğrencilerin eğitime erişiminde fırsat eşitliğine ulaşmalarındaki temel engellerin ortadan kaldırılması için mücadele alanı oluşturmaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, bölgesel farklılık ve cinsiyet değişkeni ele alınarak Türkiye’de kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla eğitime erişimini ve kız çocuklarının eğitime erişimindeki bölgesel farklılıkları belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, tarihsel süreç içerisinde kız çocuklarının farklı kademelerde eğitime erişimindeki oranların karşılaştırılması ve analizi üzerinde durulmaktadır. Bölgesel gelişimin kız çocukların eğitime erişimindeki etkisinin ortaya konulması amacıyla 2. Düzey bölge birimleri ele alınmaktadır.

3.2. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman incelemesi tekniği kullanılarak tasarlanmaktadır. Doküman incelemesi “Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi: sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, alan yazında çoğunlukla diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hizmet ederken, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır” (Sak vd., 2021: 228). Bu çalışmada doküman incelemesinin kullanılmasının nedeni, eğitimdeki fırsat eşitsizliğinin bölgesel ve cinsiyet değişkenine göre yıllar içerisindeki farklılaşma oranlarının derinlemesine ele alınmasıdır. Çalışmasının konusuna ve alanına uygun görüldüğü için doküman incelemesi tercih edilecektir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada tespit edilmeye çalışılan K12 düzeyinde eğitim gören kız çocuklarının eğitime erişimindeki fırsat eşitliğinin önündeki cinsiyet ve bölgesel farklılığın detaylı ele alınması için doküman/kayıt incelemesi veri toplama aracı kullanılmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada öncelikli olarak 2006-2023 eğitim yılları arasında kız ve erkek çocuklarının okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim kademesine erişim oranları karşılaştırılmalı olarak ele alınmaktadır. İkinci aşama olarak ise, kız öğrencilerin Düzey 2 bölgelerinde eğitime erişim oranlarının incelenmesi amacıyla 2007-2023 eğitim yılları arasındaki okul öncesi, ilköğretim ve

ortaöğretim kademelerine erişim oranları karşılaştırılmalı olarak ele alınmaktadır.

MEB Resmi İstatistiği ele alınarak çalışmanın konusu ve alanına uygun olarak cinsiyet ve bölge bağlamındaki veriler incelenerek elde edilen sonuçlar, Excel’de tablo haline getirilmesi sonucunda elde edilen grafikler aracılığıyla ortaya konulmaktadır.

3.5. Çalışmanın Grubu

Çalışma grubunu, 2006-2023 yılları arasında MEB Resmi İstatistiğindeki K12 düzeyinde eğitim gören kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada MEB Resmi İstatistiğinin seçilme nedeni, çalışmanın amacına uygun olarak geçmiş yıllardaki eğitime erişim oranlarının ulaşılabilir olmasıdır.

Çalışmanın sınırlılığını ise, Türkiye’de K12 düzeyinde eğitim gören öğrencilerin eğitime katılımların niteliksel bağlamına zaman ve maliyet açısından ulaşmanın imkansızlığı oluşturmaktadır.

4. BULGULAR & TARTIŞMA

Bu bölümde, MEB resmi istatistiklerinden elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda oluşturulan tablo aracılığıyla grafikler oluşturularak ortaya konulan veriler analiz edilmektedir.

Grafik 1’de Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2009-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız ve erkek çocuklarının okul öncesi eğitime erişim oranları incelendiğinde; okul öncesi eğitime toplam katılım oranı %38,6’dan %68,8 oranına yükselerek yıllar içerisinde %30,2 oranında artış olduğu görülmektedir. Ayrıca ele alınan yıllar içerisinde, COVID-19 salgını nedeniyle 2020-2021 yılında %36,8 oranıyla birlikte okul öncesi eğitime erişim en düşük orana sahiptir.

Okul öncesi eğitime erişiminin cinsiyet değişkeni bağlamında ele alındığında ise; erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla katılım sağladığı görülmekte olmakla birlikte yıllar içerisindeki farkın %1-2 oranında olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 2’de Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2006-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız ve erkek çocuklarının ilköğretime erişim oranları incelendiğinde; ilköğretime katılım oranı %90,1’den

%93,8 oranına yükselerek yıllar içerisinde %3,7 oranında artış olduğu görülmektedir. Ayrıca 2006-2007 eğitim yılından 2013-2014'e kadar eğitime erişimde düzenli artış gösteren bir seyir izlerken 2014-2015 eğitim yılından itibaren %6 oranına kadar azalış gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

İlköğretim kademesine erişiminin cinsiyet değişkeni bağlamında ele alındığında ise; erkek çocukların kız çocuklara oranla 2012-2013 eğitim yılına kadar daha fazla erişim sağladığı görülmekte olmakla birlikte 2006-2007 eğitim yılındaki %4,3 farkın bu yıllar içinde %1-2 oranına düştüğü sonucuna ulaşılmaktadır. 2012-2013 yılından itibaren eğitime erişim oranında kız ve erkek öğrencilerin eğitimine erişimde artış olması ve eşitlenmesini 12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin etkilerini görmektedir. 2012-2013'ten itibaren kız öğrencilerin eğitime erişimindeki artışın yanı sıra erkek öğrencilere göre daha fazla katılım sağladığı yılların olduğu bu sonucu desteklemektedir. Sonuç olarak, ilköğretim kademesine erişimden toplamda bir artış olduğu fakat yıllar içerisinde artış ve azalış olarak değişkenlik görülmektedir. Ayrıca kız ve erkek çocuklara ilköğretim kademesine erişimde eşit fırsat sunulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 3'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2006-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız ve erkek çocuklarının ortaöğretim kademesine erişim oranları incelendiğinde; ortaöğretim kademesine erişim oranı %56,5'ten %91,2 oranına yükselerek yıllar içerisinde %34,7 oranında artış olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim kademesine erişiminin cinsiyet değişkeni bağlamında ele alındığında ise; 2006-2007 eğitim yılında erkek çocukların kız çocuklarına göre %8,5 oranında ortaöğretim kademesine daha fazla katılım sağladığı görülmekte iken 2022-2023 eğitim yılında kız ve erkek çocukların ortaöğretim eğitim kademesine erişim oranları eşitlendiği görülmektedir. Sonuç olarak, ortaöğretim kademesine erişime toplamda artış olduğu fakat yıllar içerisinde Ayrıca kız ve erkek çocuklara ortaöğretim kademesine erişimde eşit fırsat sunulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 4'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2017-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız çocuklarının okul öncesi eğitim kademesine 2. düzey bağlamında erişim oranları incelendiğinde;

genel erişim oranlarında 2020-2021 yılı haricinde genel bir artış olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni ele alındığında ise covid-19 salgınıyla birlikte eğitime erişiminde düşme olup ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik: ağılık vb. unsurlar eğitime erişim oranına etkisiyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. 2022-2023 eğitim yılı içerisinde katılım oranının artış gösterdiği görülmektedir. Fakat Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Elazığ, Bingöl, Şanlıurfa, Diyarbakır, Van, Muş, Bitlis ve Hakkari'de kız çocukların eğitime erişim oranlarının düştüğü görülmektedir. Antalya, Isparta ve Burdur illerini kapsayan bölgede kız çocuklarının okul öncesi eğitime katılım oranı %97,62 ile en fazla iken, Şanlıurfa ve Diyarbakır %72,19 oranı ile en az katılım sağlanan bölge olmuştur. %76,88 oranıyla Malatya, Elazığ ve Bingöl kız çocuklarının okul öncesi eğitime erişiminin az olduğu bölge olarak devam etmektedir.

Grafik 5'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2017-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız çocuklarının ilköğretim kademesine Düzey 2 bağlamında erişim oranları incelendiğinde; 2017-2020 yılları arasında artış gösteren bir seyir izlemekte iken 2020-2021 eğitim yılında pandemi süreciyle birlikte eğitime erişim oranının düştüğü fakat 2022-2023 yılına doğru tekrar artış gösterdiği görülmektedir. Kız çocuklarının okul öncesi eğitime erişim oranlarında düzey 2. bağlamında bölgesel gelişim açısından farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 6'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2017-2023 yıllarındaki resmi istatistiklerine göre kız çocuklarının ortaöğretim kademesine 2.düzye bağlamında erişim oranları incelendiğinde; son yıllarda genel olarak tüm bölgelerde artış olduğu görülmektedir. Fakat kız çocukların ortaöğretim kademesine erişim oranları %93,67 Ankara, %93,47 oranı ile Zonguldak, Karabük ve Bartın bölgeleri en fazla fırsat eşitliği sunduğunu göstermektedir. Bu sıralamayı 91,37 oranıyla Trabzon, Ordu, Giresun %91,11 oranıyla Kocaeli: akarya, Düzce ve Bolu bölgesi %90,1 oranıyla ise Bursa, Eskişehir ve Bilecik bölgeleri izlemektedir. Kız çocuklarının ortaöğretime erişim düzeyi en az olan 2. Düzey bölgesi ise %58,11 oranıyla Van, Muş, Bitlis ve Hakkari bulunmaktadır. Sıralamayı %60,84 oranla Şanlıurfa ve Diyarbakır, %64,47 oranıyla Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan gelirken %65,29 oran ile Mardin,

Batman, Şırnak ve Siirt gelmektedir. Kız çocukların ortaöğretim kademesine erişim oranları bölgesel olarak farklılık göstererek eğitimde bölgesel anlamda fırsat eşitliğinin sağlanmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

5. SONUÇ

Eğitim ve öğretim hakkı, bireylerin en temel sosyal ve ekonomik haklarından birini oluşturmaktadır. Eğitime erişimde yıllardır verilen mücadeleler sonucunda önemli gelişim sağlanmış olsa da günümüzde belli eğitim kademelerinde ve bölgelerde kız çocukların eğitime erişimleri aynı oranda bulunmamaktadır. Kız çocuklarının eğitime erişim oranındaki eşitsizliğin ele alınması amacıyla bölgesel gelişmişlik ve cinsiyet değişkeni bağlamında Türkiye’de kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla eğitime erişimini ve kız çocuklarının, eğitime erişim oranlarının farklılık gösterdiği bölgelerin sosyo-ekonomik yapısının etkisi izlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, İBBS dahilinde yer alan Düzey 2 bölgelerine göre bulgular ele alınmaktadır.

Bu çalışmada, cinsiyet değişkeni bağlamında elde edilen bulgular ele alındığında; okul öncesi kademesinde kız ve erkek çocukların %30,2 oranında eğitime katılım oranı artış gösterirken erkek çocukların kız öğrencilerine göre tarihsel süreç içerisinde %1-2 değişken oranda daha fazla katılım sağladığı görülmektedir. İlköğretim kademesi incelendiğinde yıllar içerisinde erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin eğitime erişimdeki fark azalarak %1-2 oranında olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Türkiye’deki son 20 yıllık değişim sonuçları incelendiğinde, eğitim hizmetlerinde önemli oranda gelişim sağlandığı görülmektedir. Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde ilk kez %99 ve üzerinde okullaşma oranlarına ulaşılmaktadır. Değişimin beraberinde gelişen eğitim politikaları, eğitim hizmetlerinde gelişme sağlayarak fırsat eşitliğinin güçlenmesinde etkin olmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin önemli ölçüde sağlanmasında, okul öncesinde eğitime erişim seferberliği, köy yaşam merkezleri, ortaöğretim kademesinde ve temel eğitimde 10.000 okul projesi, okulların ihtiyaçlarına göre bütçe temini, Fatih projesi ile eğitimde dijitalleşme gibi önemli eğitim politikaları etkilidir (Özer, 2023: 159). Ortaöğretim kademesinde ise genel olarak eğitimde %34,7 oranında artış bulunurken kız ve erkek

öğrencilerin eğitime erişim oranlarında cinsiyet bağlamında farklılık olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla kız ve erkek çocukların toplam eğitime katılımı incelendiğinde K12 düzeyinde eğitime erişimlerdeki fırsat eşitsizliğinin ortadan kalktığı ve cinsiyet bağlamında önemli gelişme olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Özer, çalışmasında ele aldığı üzere, 2022-2023 eğitim yılında 190 milyon ücretsiz olarak yardımcı kaynak desteği ve taşınmalı eğitim sisteminin öğrencilere sunulması eşitsizliğin ortadan kaldırılmasında veya azaltılmasında önemli etkidir (2023: 152). Özyıldırım’ın çalışmasında ise, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla ilköğretim kademesine daha az oranda devam ettiği sonucuna ulaşmakta birlikte yıllar içerisinde okullaşma oranında artış söz konusu olmasına rağmen cinsiyete dayalı eşitsizliğin halen söz konusu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aynı şekilde kırsal bölgelerde eğitime erişim hızla artış gösterirken gelişmiş bölgelere oranla öğrencilerin halen fırsat eşitsizliği yaşadığı görülmektedir (2014: 98-101).

Kız öğrencilerin eğitime erişiminin bölgesel gelişmişlik bağlamında ele alındığında; sosyo-ekonomik bağlamda bölgesel gelişmenin eğitim üzerindeki etkisi ele alınması amacıyla geliştirilen Düzey 2 bölgelerinde okul öncesi eğitim kademesinde kız öğrencilerin eğitime erişim oranları arasında fırsat eşitsizliği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Az gelişmiş bölge olarak ifade edilen Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Elazığ, Bingöl, Şanlıurfa, Diyarbakır, Van, Muş, Bitlis ve Hakkari bölgelerinde eğitime erişim düşükken gelişmiş bölge olarak ifade edilen Antalya, Isparta ve Burdur örneği ve benzerindeki bölgelerde eğitime erişim yüksekken İstanbul bölgesinde bölgesel gelişim düzeyiyle eğitime erişim arasında doğrusal ilişki bulunmamaktadır. İlköğretim kademesinde 2012-2013 yılında eğitime katılımın zorunlu olmasının etkisiyle ilköğretim kademesine erişimde katılım oranındaki artışın yanında Düzey 2 bağlamında kız öğrencilerin eğitime erişimlerinde farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ortaöğretim eğitim kademesinde az gelişmiş bölge içerisinde ele alınan bölgelerde kız öğrencilerin eğitime katılımı en düşük Düzey 2 bölgeleri olduğu görülmektedir. Bölgesel gelişim sonucunda kız öğrencilerin eğitime katılım oranları arasında %35,56 oranında fark olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca bu bölgelerde kız ve erkek öğrencilerin eğitime erişim

oranlarında farklılığın diğer 2.düzyer bölgelerine göre arttığı ortaya konulmaktadır. A. Güngür & Güngör'ün (2023: 184) çalışmaları incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin okullaşma oranındaki farkın en az olduğu ilköğretim kademesi iken farklılaşmanın en fazla olduğu kademe ortaöğretim olduğu görülmektedir. Eğitim kademesine genel katılım oranında kız öğrenciler, erkek öğrencilere oranla daha az erişim sağlamakla birlikte Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde eğitime erişim daha az orandadır. Bölgeler arasında kız ve erkek öğrencilerin eğitime erişim oranlarındaki en büyük farkı ise kız öğrencilerin daha az katılımıyla Güneydoğu Anadolu bölgesinde (%3.7) olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte, İstanbul ve Kuzeydoğu bölgesinde kız öğrencilerin eğitime erişimde lehine durum söz konusu iken Batı Karadeniz bölgesinde kız ve erkek öğrenciler arasında herhangi bir farklılaşmaya ulaşılmamaktadır.

Bu çalışma, 2. Düzey bölgesindeki kız çocukların eğitime erişimlerin düşük olduğu coğrafyalarda kız çocuklarının eğitime erişimine yönelik farkındalığı artırmayı ve politika yapıcılara rehberlik sunmasına yönelik önemli gelişim sağlamaktadır.

6. ARAŞTIRMA ÖNERMELERİ

Çalışma bağlamında eğitime fırsat eşitliğinin sunulması amacıyla birtakım öneriler ortaya konulmaktadır.

Türkiye'de eğitime erişimdeki eşitsizlikle mücadele etmek için cinsiyet ve bölgesel farklılıkların ele

alınması gerekmektedir. Bu bağlamda her bölgeye özgü yerel politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Ortaöğretime erişim oranlarının düşük olduğu Düzey 2 bölgelerinde, kız öğrencilerin yükseköğretime erişimin oranlarının izlenerek aradaki bağlamın ele alınması önerilmektedir. Eğitimin birey ve toplumlara sağladığı işlevlerin aktarılmasının yanında eğitime devam etmenin gerekliliği üzerine bilinç oluşturulmalıdır. Eğitime erişim oranlarının düşük olduğu bölgelerde öğrenci ve velilere bilgilendirici eğitimler verilmelidir. Ayrıca bu süreçte veli ile iş birliği içerisinde olunmalıdır.

Eğitime erişimin düşük olduğu Düzey 2 bölgelerinde derinlemesine görüşme yapılarak eğitime engel teşkil eden temel nedenlerin ortaya konulmasıyla birlikte yerel çözümler geliştirilmesi, eğitimde erişimde fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için önemli adımlar atılmasını sağlayacaktır. Ayrıca her bölgesel yapının, kendi içerisinde varlığını oluşturan temel etkenlerin detaylı bir şekilde ele alınmasıyla birlikte, gelişme içerisinde olan veya gelişmeyi engelleyici etkenlerin ortaya konulması eğitime erişimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanmasında önemli bir adım olacağı gibi eğitime erişim oranının yüksek olduğu bölgelerinde, daha ileri yönde gelişim göstermesi sağlayarak eğitimin niceliğinin yanında niteliğini de artırılması ile sonuçlanabilecektir.

KAYNAKLAR

- Akgül, E. A. (2019). "Eğitimde fırsat eşitliği - cinsiyet ayrımı faktörü" üzerine bir araştırma. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 127-142. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/767866>
- Arslan, B. (2015). Türkiye’de il özel idarelerinin eğitim yatırım harcamaları ve halkın eğitim yatırımlarına katkısının çözümlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015(19), 45-66. <http://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.13692>
- Beltekin, N. & Çete, U. (2019). Eğitim hakkını yeniden tanımlamak. *Haftıza Dergisi*, 1(1), 27-39. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/913975>
- Bilgin, R., & Erbuğ, E. (2021). Eğitimde fırsat eşitsizliği üzerine eleştirel bir değerlendirme. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 4(2), 231-239. <http://ijeass.gedik.edu.tr/tr/download/article-file/2163675>
- Binbir, Ü. & Arataman, G. (2021). Eğitim hakkı: Bir sistematik derleme çalışması. *Opus International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 5067-5098. <https://doi.org/10.26466/opus.898503>
- Çelikkol, Ö., & Avcı, N. (2017). Aile gelir düzeyi bağlamında liselere erişimde eğitimsel eşitsizlik alanlarının araştırılması (Isparta il merkezi örneği). *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 165-183. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/400162>
- ERG. (2016). Öğrenciler ve Eğitime Erişim Arka Plan Raporu. Eğitim İzleme Raporu (2015-2016). *Eğitim Reformu Girişimi*. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR2015-16_ArkaPlanRaporu_OgrencilerveEgitimeErisim_YTA_0.pdf adresinden erişildi.
- Ferreira, F. H. G., & Gignoux, J. (2010). Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Türkiye Örneği. *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı*. <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/006.pdf>
- Gökçe, B. (2013). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve toplumsal kurumlar* (4. baskı). Savaş Yayınevi.
- Güngör, A., & Güngör, A. A. (2023). PISA 2018 Sonuçları Bağlamında Türkiye'deki Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Bölgeler Temelinde Analizi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 176-194. <https://orcid.org/0000-0001-6393-6250>
- Gürel, N., & Kartal, . (2015). Türkiye’de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 593-608. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.60429>
- İlgar, R. (2023). Türkiye’de eğitimde yaşanan bölgesel farklılıklar. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 9(2), 20-44. <https://doi.org/10.47615/issej.1329419>
- Işık, M., & Bahat, İ. (2021). Teknoloji bağlamında eğitimde fırsat eşitsizliği: eğitime erişime yönelik sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 498-517. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.908232>
- İnan, M., & Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 337-359. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuibfd/issue/39904/473769>

- Kurtdaş, E. M. (2021). Eğitimde Cinsiyet Temelli Fırsat Eşitsizliği. *Sosyolojik Düşün*, 6(2), 112-144. <https://doi.org/10.37991/sosdus.1020228>
- MEB (2006-2023). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Yıllık Raporları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> adresinden erişildi.
- MEB (2007). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2006-2007). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2006_2007.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2008). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2007-2008). MEB Yayınları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2007-2008/icerik/72> adresinden erişildi.
- MEB (2009). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2008-2009). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06020906_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2008_2009.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2010). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2010-2011). MEB Yayınları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/70> adresinden erişildi.
- MEB (2011). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2010-2011). MEB Yayınları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2010-2011/icerik/69> adresinden erişildi.
- MEB (2012). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2011-2012). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06021046_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2011_2012.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2013). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2012-2013). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2014). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2013-2014). MEB Yayınları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2013-2014/icerik/95> adresinden erişildi.
- MEB (2015). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2014-2015). MEB Yayınları. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2014_2015.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2016). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2015-2016). MEB Yayınları. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2017). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2016-2017). MEB Yayınları. <https://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-20162017/icerik/270> adresinden erişildi.
- MEB (2017). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2016-2017). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2018). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2017-2018). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf adresinden erişildi.

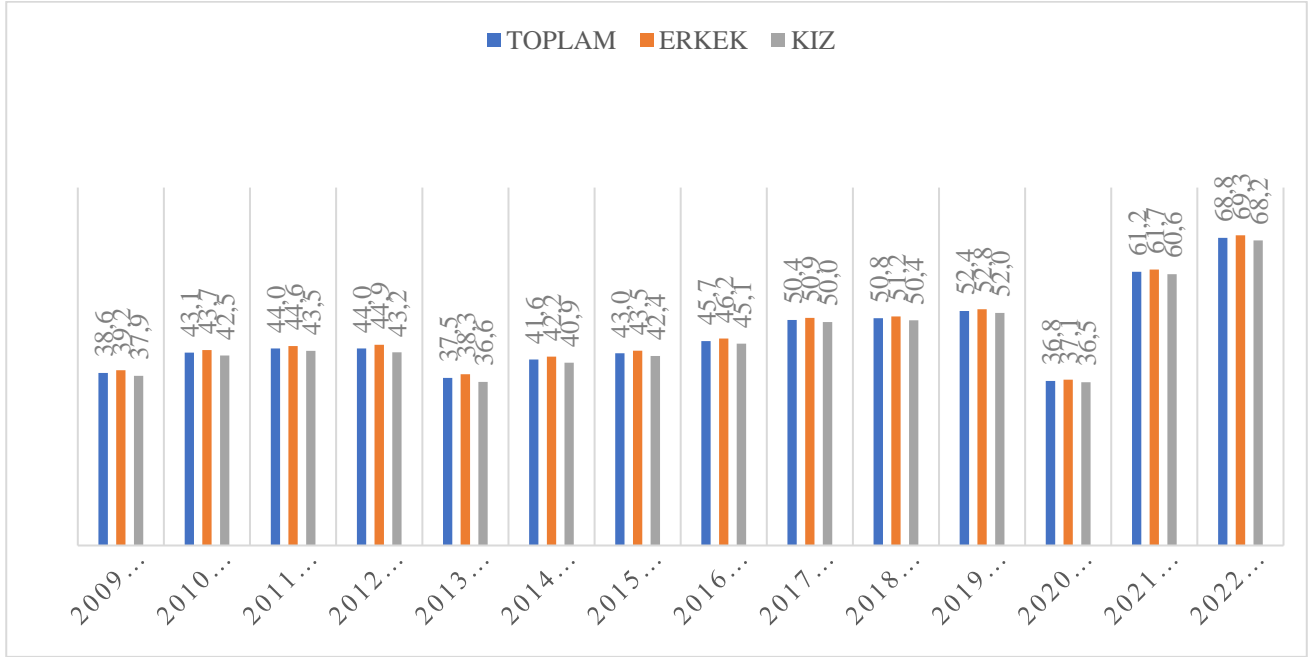
- MEB (2019). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2018-2019). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2020). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2019-2020). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396 adresinden erişildi.
- MEB (2020). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2019-2020). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2021). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2020-2021). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2022). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2021-2022). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2023). Milli Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim (2022-2023). MEB Yayınları. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2022_2023.pdf adresinden erişildi.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33). <https://doi.org/10.21560/spcd.03093>
- Özer, M. (2023). Türkiye’de eğitim sisteminde son 20 yılda gerçekleştirilen dönüşümün son OECD raporuna dayalı bir değerlendirmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 13(2), 148-163. DOI: 10.5961/higheredusci.1315684
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi* (4. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Uysal, N. K., & Gelbal: . (2018). PISA ve TÜİK Verileri Çerçevesinde Türkiye’de Eşitsizlik. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1198-1206. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.434152>
- Yiğiter, S. Ç. (2019). İstatistiki bölge birimleri sınıflaması düzey 2 bölgelerinde iş kazalarının değerlendirilmesi. *İSG Akademik*, 1(1), 1-11.

To Cite

Erdoğan Yoldaş, B. (2024). Türkiye’de Kız Çocuklarının K12 Düzeyinde Eğitime Erişimlerinin Bölge Birimlerine Göre İstatistiksel Olarak İncelenmesi. *Journal of Sustainable Equity and Social Research (JSESR)*, 1(Special Issue on Women), 72-89. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13910522>

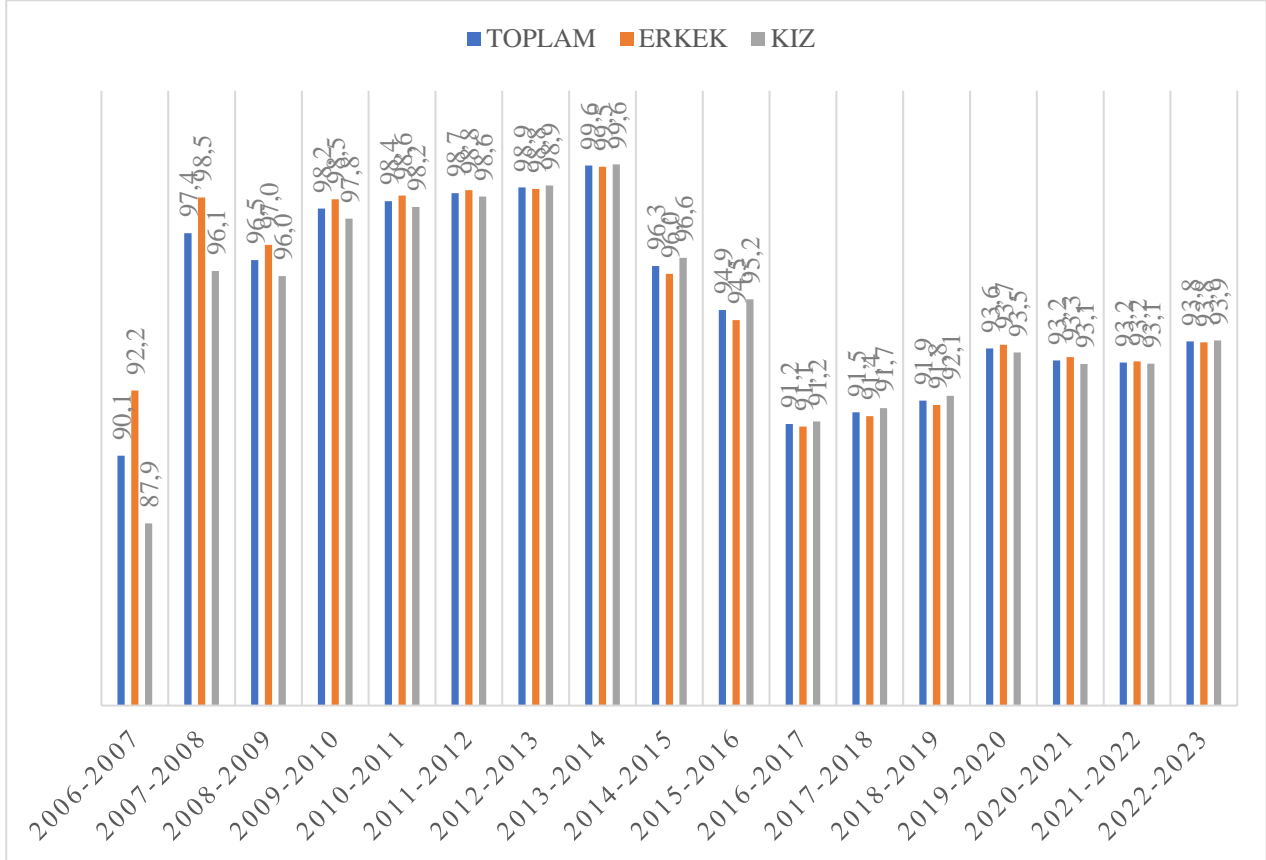
TABLOLAR & ŞEKİLLER

Şekil 1: Kız ve Erkek Çocuklarının Okul Öncesi Eğitimine Net Erişim Oranlarının İzlenmesi

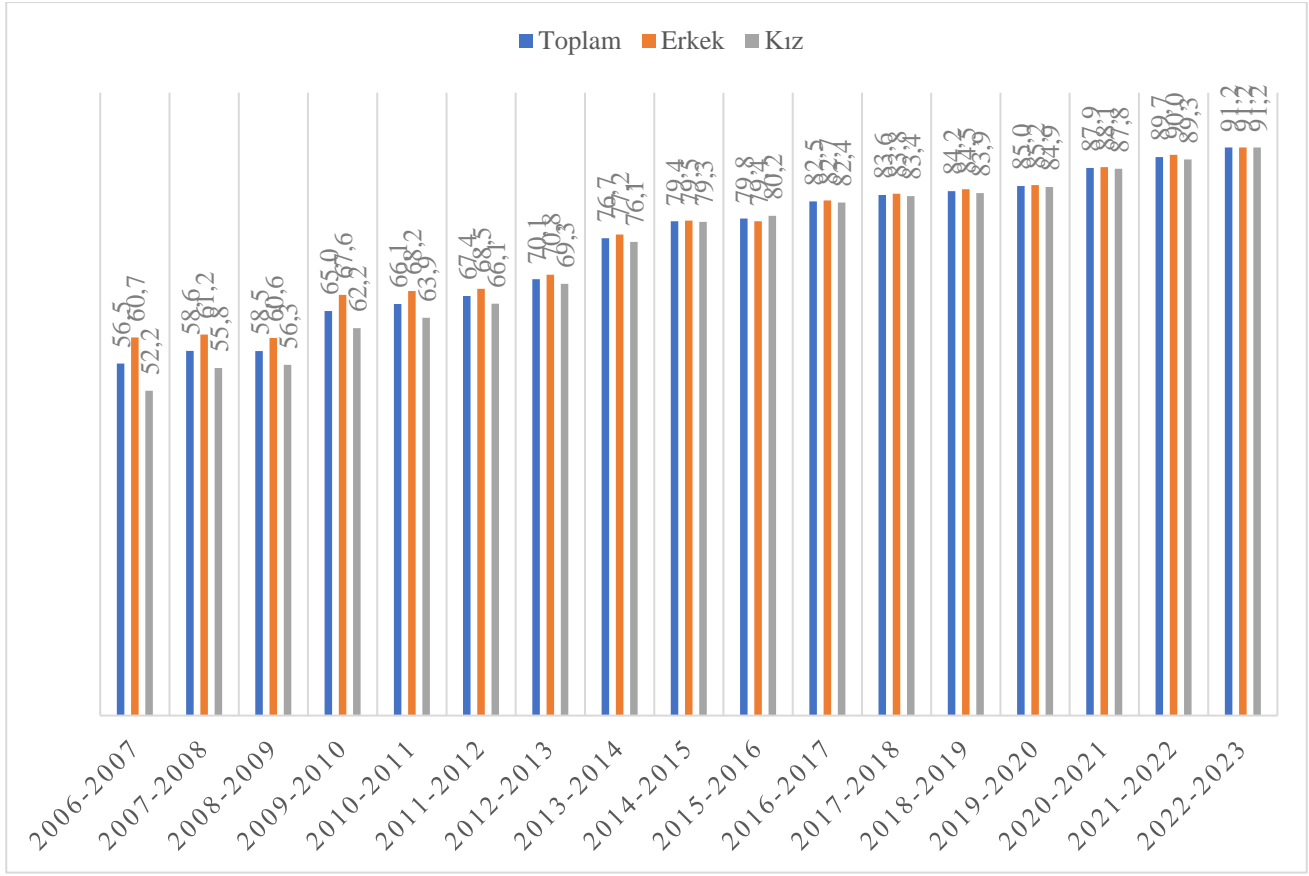
Kaynak: MEB, 2009-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Şekil 2: Kız ve Erkek Çocuklarının İlköğretim Eğitimine Net Erişim Oranlarının İzlenmesi

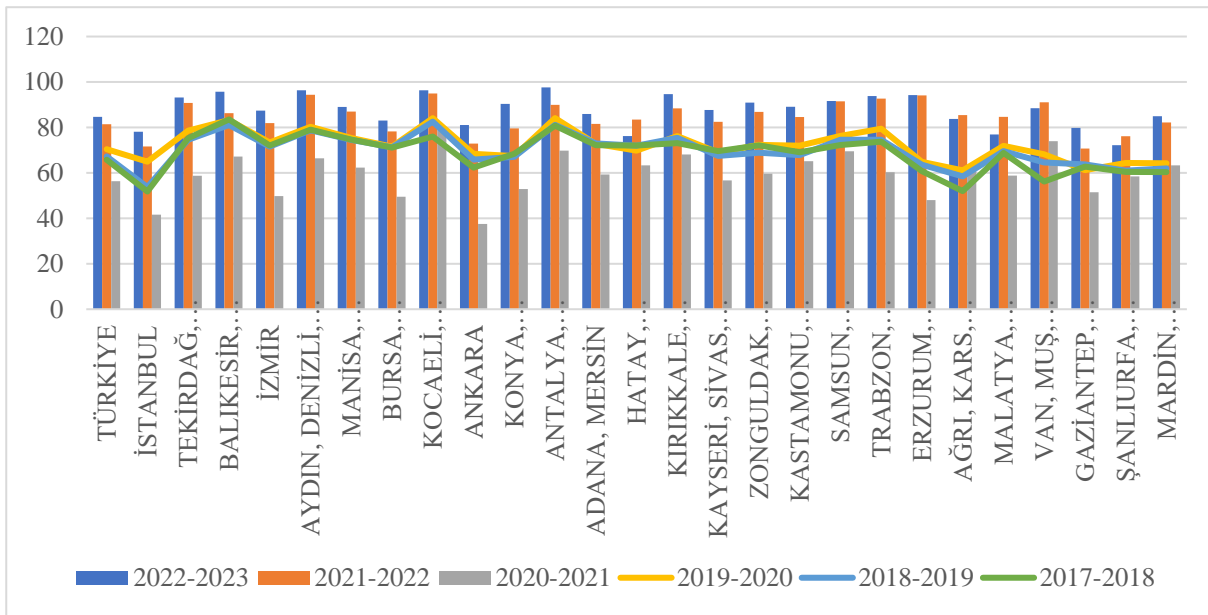
Kaynak: MEB, 2006-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Grafik 3. Kız ve Erkek Çocuklarının Ortaöğretim Eğitimine Net Erişim Oranlarının İzlenmesi

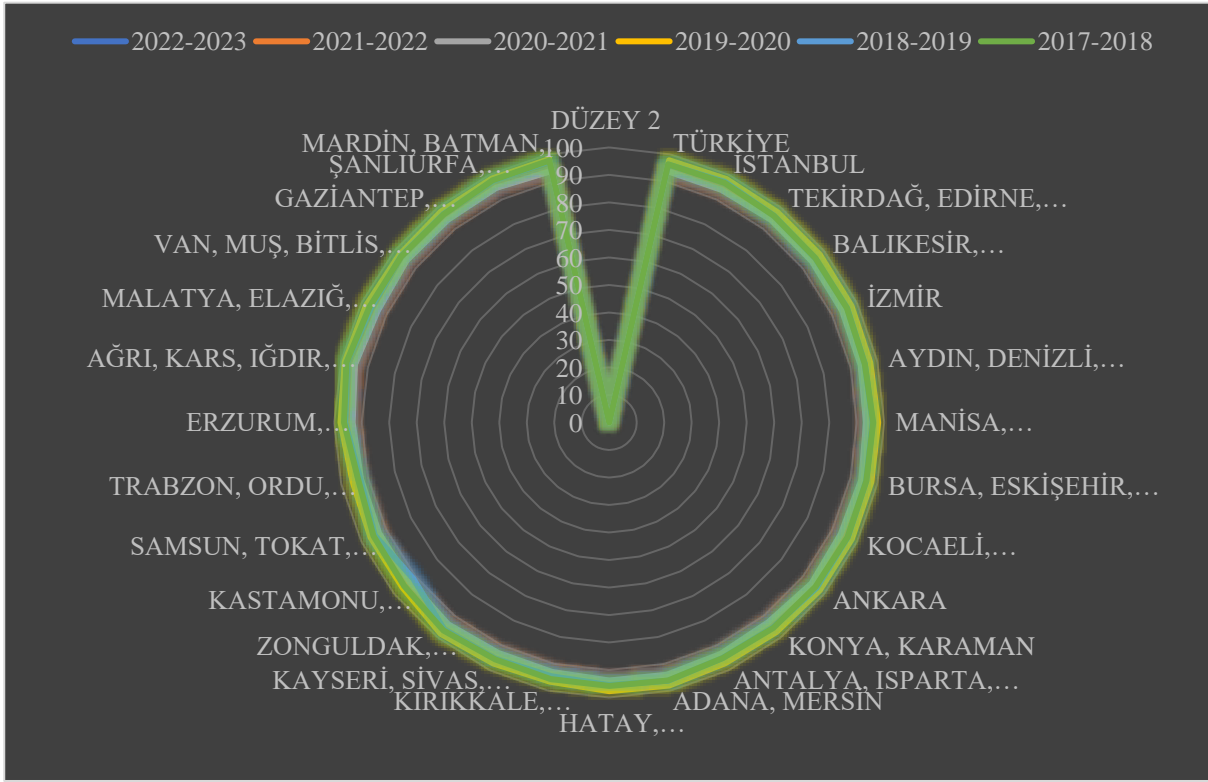
Kaynak: MEB, 2006-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Grafik 4. Okul Öncesi Eğitime Erişimde Kız Öğrencilerin Net Okullaşma Oranları

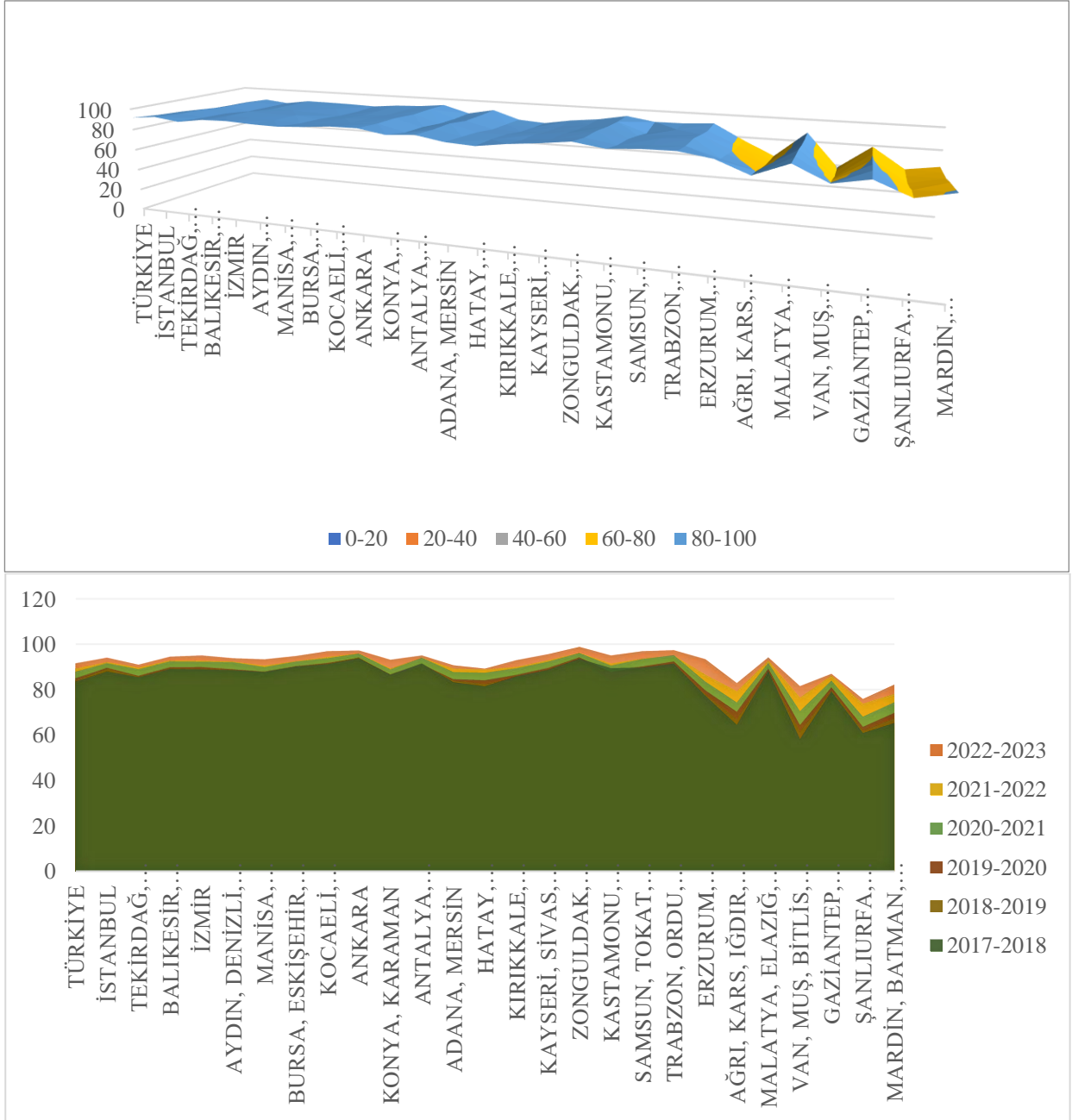
Kaynak: MEB, 2017-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Grafik 5. İlköğretim Eğitime Erişimde Kız Öğrencilerin Net Okullaşma Oranları

Kaynak: MEB, 2017-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

GRAFİK 6. Ortaöğretim Eğitime Erişimde Kız Öğrencilerin Net Okullaşma Oranları

Kaynak: MEB, 2006-2023 Yılları Arasındaki Resmi Eğitim İstatistikleri . <https://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.